

Zeneszünetben a lagzi főzőasszonyai gyűjtenek a maguk számára, bepólyázott kezükre mutatván: leforráztuk a kezünket. Éjfél tájban a menyasszony főkötő alá kerülését megelőzően három gyertyát tartva a menyasszony vőfélye táncot jár, és az elvesztett pártáról énekel. A menyasszonyi csokrot a lányok közé dobja, hogy mielőbb ők is férjhez menjenek. Mihelyst befejezte, a menyasszonyt egy másik szobába vezetik, ahol szalagos főkötőt kap. A menyasszony az anyós ajándékozta ruhába öltözik át. Következik (az újabban mindinkább) pénzért vagy (az öregek szokása szerinti) ajándékért járt menyasszonytánc, amelynek végeztével az ifjú pár eltávozik. A menyasszonyt közben hátha veregetik, hogy fiút szüljön majd. A násznép táncol tovább, hajnal felé pedig „gácsérezni” kezd, ami utalás a nászra. A kulturáltabb családoknál rendszerint eltekintenek ettől.

Egy hétre rá vasárnap az ifiasszony rokonsága az ifjú férj otthonában, majd további egy hét múlva az ifjú férj rokonsága az ifiasszony családjánál ebédel, ahol – többek között – elfogyasztják a lagzi maradványait.

A szerző többször megemlíti, hogy az esküvői „koreográfia” bizonyos pontjain az elmúlt egy-két évtizedben kisebb-nagyobb módosulások mentek végbe. Ennek ellenére mindmáig fennmaradt a szertartásrend java része. Különösen öröndetes, hogy ma is „élnek” a régi rigmusok, versek és énekek, holott többségük eleddig nem is volt lejegyezve. Kétségtelen, hogy ez a hagyomány a nyelv mellett a Jánošíkban élő szlovákok legfontosabb nemzetazonosító tulajdona.

Futala Tibor

Viliam Figuš-Bystrý (1875–1937) szlovák zeneszerző etnikai tudatának alakulása

Šipka, Miloš: *Etnické povedomie hornouhorského intelektuála. = Slovenský národopis, 50. roč. 2002. 2. no. 201–208. p.*

Egyes zenetörténetesek rendületlenül törekszenek arra, hogy Viliam Figuš-Bystrýt életének a történeti Magyarországon töltött szakaszában is töretlen szlováknak állítsák be. 2000-ben még konferenciát is rendeztek ennek bizonyítására. A dolog azonban nem ilyen egyszerű és egyértelmű. Erről Figuš-Bystrý 1889. augusztus 28-tól vezetett naplója vall, amelyet a szerző magyar nyelven írt.

Figuš-Bystrý Besztercebányán szlovák családban született: apja jónevű szijgyártómesster volt. Szlovák tannyelvű evangélikus elemibe járt, ahol a német nyelv alapjait is elsajátította. Apja, tudván, hogy azokban az időkben csak magyarul lehet érvényesülni, Pásztóra küldte a magyar nyelv elsajátítására. Elvégezvén a besztercebányai tanítóképzőt, első állomáshelye Pilis község lett (1892), majd 1904-ig 26 pályázatot írt jobban fizető tanítói állások elnyerésére, de csak számos faluban eltöltött rövid idejű tanítóskodása után sikerült szülővárosában, az akkor főleg német–magyar nyelvű Besztercebányán tanítói álláshoz jutnia.

Közben családot alapított, s lassan-lassan zeneszerzőként is ismerni kezdték. Előbb magyar nyelvű verseket zenésített meg, később szlovák népzenei motívumok szőtték át műveit. Nagy sikert ért el Liptószentmiklóson Hvizdoslav szövegére írt kantátájával, amellyel az ottani énekkar alapításának 10. évfordulóját ünnepelték. Ekkor szerepelt először Bystrý néven, amelyet később eredeti nevébe integrált.

Naplója tanúsítja: Figuš-Bystrý életének egyes szakaszait sokkal inkább a jólét felé törekvés határozta meg, mint az etnikai tudattal kapcsolatos állásfoglalások megfogalmazása.

Ennek ellenére a napló különféle helyein tetemes mennyiségű olyan megjegyzés található, amelyből egyértelműen kitűnik, hogy Fíguš-Bystrý, bár szlovák származását és anyanyelvét sohasem tagadta le, igencsak kedvében járt az akkori magyarító kurzusnak, s abban az értelemben magyarnak vallotta magát, mint Magyarország állampolgára. A magyar nyelvet szükségszerűen „lingua francának” értelmezte, s tulajdonképpen fel volt háborodva azon, aki ezt nem látta be.

Hungarus etnikai tudatát tiszta szlovák környezetben is megőrizte-ápolta, ami olykor „hősies” magatartás volt, mivel minden princípálisa, felesége és annak családja öntudatos szlováknak tartotta magát. Fíguš-Bystrý szívesen titulálta pánszlávoknak ezt az előjárói és rokoni kört.

„Szlovákabb” belátásra Bosznia annektálása, lipcészentmiklósi kantáta-sikere és a világháború kitörése készítette. És bizonyára hatottak rá a szlovák közélet nevesebb képviselői is, akikkel felesége révén került kapcsolatba. Eközben azonban felettébb óvatos volt: félt attól, hogy előbb-utóbb őt is pánszlávizmusból marasztalják el.

A „prevrat”, azaz Csehszlovákia megalakulásához vezető államfordulat forrágában nagyon fűrgén sorolta be magát az újonnan alakuló elitbe. 1920-ban konzervatóriumi tanárrá nevezik ki. Ekkorra etnikai azonosságtudata szlovákká alakult, és fokozatosan a szlovák autonomizmus hívévé vált. Ennek groteszk megnyilvánulása, hogy 1928-ban a Gyömbéren megnyílt turistaházban földhöz vágta azt az emlékkönyvet, amelyet Prágából a Csehszlovák Turisták Központja ajándékozott, mégpedig cseh nyelvű dedikációval, az intézménynek. Az ügyet a sajtó felfújta, ami nem használt Fíguš-Bystrý további karrierjének. Meglehet, hogy emiatt sorolták be őt a prevrat előtt a „langyos” hazafiak csoportjába.

Futala Tibor